

UN N.A.T.O. PENTRU ORIENTUL MIJLOCIU? DIN CULISELE UNUI PROIECT RATAT DE SECURITATE REGIONALĂ LA ÎNCEPUTUL RĂZBOIULUI RECE

Dr. Emanuel PLOPEANU*

A N.A.T.O. for the Middle East? Aspects behind the scenes of a failed project for regional security at the beginning of the Cold War

Abstract: Between 1950 – 1951 un interesting project in the field of regional security was on the discussions agenda of Great Britain and United States diplomacies. This project – the Middle East Commandment – was a British initiative starting from the very beginning. The goal was to maintain the Western/British presence in this area, through military assistance and defence coordination of all states from Middle East, including Israel. The main reason for which this entity was to be formed was, of course, the Soviet Union menace.

But the Arab states regarded Israel, and not Soviet Union, as their fundamental enemy. So, starting with Egypt, they were encouraged to reject the project, which they regarded as a new method to insure the Western presence in the area.

Keywords: NATO, Middle East, Regional Security

Problema asigurării securității în Orientul Mijlociu, în condițiile apariției statului Israel și a conflictelor cu vecinii arabi a reținut atenția cancelariilor occidentale, încă din zorii Războiului Rece. O inițiativă în acest sens, pe care o propunem spre analiză în paginile următoare, s-a desfășurat în strânsă legătură cu procesul de aderare al Greciei și Turciei la NATO, și mai ales al ultimei. Strategii americani și britanici, în special, au luat în calcul oportunitatea înființării unei structuri de apărare care să cuprindă această zonă, deși perspectivele cu privire la ceea ce trebuia să fie noua organizație au fost destul de diferite.

De altfel, în condițiile formării NATO și a respingerii unei prime solicitări a Turciei trebuie remarcată insistența britanică în ceea ce privește includerea acestei țări într-o organizație de apărare a Orientului Mijlociu (cu participarea Statelor Unite, Franței, Egiptului, Irakului și altor țări arabe), evident, sub conducere proprie¹.

La rândul său, guvernul de la Ankara a încercat să se folosească de problematica Orientului Mijlociu pentru a facilita integrarea Turciei în NATO.

---

* Lect. univ. dr. Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius”, Constanta.

¹ Füsün Türkmen, *Turkey and the Korean War*, în <http://usconsulate-Istanbul.org.tr/korea/koreaft.html>, p. 4.

Astfel, în aprilie 1950, la Paris, a avut loc o întrevvedere între ministrul Afacerilor Externe, Necmeddin Sadak, și un diplomat britanic, ocazie cu care primul a sugerat posibilitatea ca Turcia să ajute Marea Britanie pentru depășirea dificultăților din Orientul Mijlociu și mai ales din Egipt. Demnitarul turc a argumentat că guvernul de la Ankara ar fi mai capabil să acționeze în acord cu sugestiile celui de la Londra dacă ar fi membru al unui aranjament politic mai larg. În același timp, Sadak a exprimat nemulțumirea față de semnalele anterioare ale interesului celor trei Mari Puteri față de Turcia².

Problema inițiativelor britanice în direcția Orientului Mijlociu a făcut obiectul unei evaluări, la nivelul șefilor diplomațiilor Marii Britanii și Statelor Unite, la 10 mai 1950, gazdă fiind *Foreign Office*. Cu prilejul convorbirilor, Dean Acheson a subliniat atingerea unui acord în ceea ce privește patru probleme: 1. atât Statele Unite cât și Marea Britanie consideră securitatea Orientului Mijlociu ca vitală; 2. ambele părți se declară de acord asupra necesității unor acțiuni comune în zonă; 3. NATO trebuie să-și arate interesul în securitatea acestui spațiu; 4. un Pact al Orientului Mijlociu – concept sprijinit de Marea Britanie - nu era practic pe termen scurt. S-a sugerat, tot de către americani, posibilitatea deschiderii unor convorbiri de informare, pe probleme de apărare, cu țările din zonă. În particular, însă, Dean Acheson a dorit să ridice problema furnizării de arme către statele Orientului Mijlociu. Statele Unite recunoșteau importanța unor inițiative luate, în domeniul militar, de Marea Britanie, cu privire la țări precum Egiptul iar JCS* considera relațiile britanice cu Orientul Mijlociu „o valoare”³. În același timp, opinia publică își manifesta reticența în problema furnizării de armament către arabi. Trebuia identificată posibilitatea unei serii de declarații, pe de o parte ale Statele Unite și Marii Britanie iar, pe de altă parte, ale primitorilor de armament, conform cărora armele furnizate nu vor fi folosite pentru nici un fel de agresiune împotriva altor țări din Orientul Mijlociu; rezulta astfel o contradicție între nevoia de securitate în Orientul Mijlociu și probabilitatea apariției unor conflicte între țările acestei zone⁴. Astfel, Statele Unite au transmis un semnal negativ unui proiect văzut de inițiatori ca o alternativă la extinderea NATO în Mediterana Orientală și, implicit, la integrarea Turciei în această organizație. Argumentația americană împotriva unui *Pact al Orientului Mijlociu* a dus, în consecință, la eliminarea acestei opțiuni, deși problema avea să fie reluată.

Între 14 și 21 februarie 1951 a avut loc la Istanbul o conferință de anvergură, dedicată securității în Orientul Mijlociu. Au participat George C.

---

² *Documents on British Foreign Policy Overseas*, series II, *The London Conferences. Anglo - American Relations and Cold War Strategy*, vol. II, January - June 1950, edited by Roger Bullen and M. E. Pelly, London, His Majesty Stationary Office, 1987, p. 283.

* *Joint Chiefs of Staff*, Statul Major Combinat al Statelor Unite.

³ *Ibidem*, p. 284.

⁴ *Ibidem*, p. 285.

McGhee, asistent al secretarului de Stat pentru Afacerile Orientului Apropiat, Asiei de Sud și Africii, William M. Rountree, Director al Diviziei pentru Afacerile Greciei, Turciei și Iranului, G. Lewis Jones, Director al Diviziei pentru Afacerile Orientului Apropiat, Thomas K. Finletter, secretar al Forțelor Aeriene, Amiralul Robert B. Carney, Comandantul Forțelor Navale în Atlanticul de Est și Marea Mediterană precum și ambasadorii Statelor Unite din Grecia, Turcia, Iran, Irak, Arabia Saudită, Pakistan, Israel, miniștrii americani din Liban și Siria, însărcinatul cu afaceri al Legației Statelor Unite din Iordania, consilierul ambasadei americane de la Cairo, primul secretar al ambasadei Statelor Unite de la Londra și reprezentanți ai Statelor Unite în comisii și agenții ale ONU pe problema palestiniană.

Conferința a avut avea drept obiective analizarea intereselor strategice ale Statelor Unite și Marii Britanii, a problemelor specifice și a tendințelor politice și economice în regiune. Turcia a constituit unul din punctele centrale ale dezbaterilor ce au avut loc și a concluziilor formulate. S-a exprimat speranța că statele Orientului Mijlociu (și în textul concluziilor se făcea diferența între noțiunile *Orientul Mijlociu* și *Orientul Apropiat*, în cadrul primei integrându-se Grecia, Turcia, Iran, statele arabe și Israel în timp ce ultima era aplicată numai la statele arabe și Israel) vor accepta rolul Turciei de „centru de atracție” în jurul căruia se putea construi o mai strânsă cooperare militară⁵. De asemenea, a fost recunoscută existența unui curent popular favorabil ca și a solicitării oficiale (din partea Turciei – n. n.) pentru un aranjament de securitate „care să asigure Statele Unite de maximum de flexibilitate oferit și minimum de angajamente asumate”. Era însă obligatoriu, pentru Statele Unite, să se implice, chiar înaintea existenței unui aranjament formal, pentru a asigura imediata cobiligeranță a Turciei și folosirea potențialului său militar, în cazul izbucnirii ostilităților. În cazul în care Turcia era atacată, Statele Unite trebuiau să furnizeze sprijin naval, aerian și logistic, neluându-se în considerare angajarea forțelor terestre. Conferința a recomandat ca Statele Unite să intre cât mai rapid într-un aranjament de securitate reciproc fie prin: a) aderarea la NATO; b) acorduri bilaterale; c) acorduri multilaterale; d) oricare altă modalitate, ținând însă cont de *factorul urgență*⁶.

La nivelul structurilor decizionale americane, oficialii Departamentului de Stat erau cei mai aprigi susținători ai extinderii asistenței militare și angajamentelor americane în Orientul Mijlociu, spre deosebire de cei ai Departamentului Apărării. La sfârșitul lui ianuarie 1951, într-o scrisoare către secretarul Departamentului Apărării, generalul George Marshall, Dean Acheson a solicitat cooperarea în evaluarea intereselor și politicilor americane „în întreaga

⁵ *Conference of Middle East Chiefs of Mission, Istanbul, February 14 - 21, 1951. Agreed Conclusion and Recommendations*, în *The National Security Archive*, The George Washington University, Washington D. C., în <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB78/propaganda%20020.pdf>, p. 2.

⁶ *Ibidem*, p. 5.

arie ce se extinde din Mediterana Orientală spre India”⁷. Având în vedere că, în ultimii patru ani, influența americană în zonă a depășit cu mult pe cea franceză și britanică într-un mod „neplanificat, nedorit și hazardat”⁸ și nici o altă Putere nu s-a substituit pentru a menține pacea și ordinea, se ofereau oportunități crescute pentru o „mișcare istorică”⁹ spre Sud, spre mările calde, petrol și realizarea de „ticăloșii”¹⁰ din partea unei Puteri adverse, cum ar fi fost cea sovietică. Secretarul de Stat a sugerat omologului său de la Apărare că furnizarea de forțe armate, responsabilitate a Marii Britanii și *Commonwealth*-ului, împreună cu asistența furnizată de americani ar putea fi mai efective dacă ar fi coordonate într-un plan pentru apărarea întregii zone. Planul asupra căruia se cerea ajutorul Pentagonului era să se furnizeze, statelor arabe și Israelului, mici misiuni de pregătire a armatei și un număr sporit de locuri pentru pregătire în școlile militare americane ca și anumite cantități de arme și muniții: „ciudat cum a părut peste 20 de ani, eram destul de inocenți în 1950 - 1951 punându-ne speranțe într-un astfel de plan”¹¹ avea să conchidă, peste timp, fostul demnitar american.

„Apărarea întregii zone”¹² însemna, în viziunea lui Acheson, apărarea împotriva unei agresiuni militare sovietice, directe sau prin sateliți sau „voluntari”¹³: „așa cum avea să se amintească în curând, controversalele din zonă erau mult mai periculoase decât orice amenințare din Nord. Ministerul Afacerilor Externe sovietic, conștient de acest fapt, a făcut tot ce se putea pentru a menține această impresie”¹⁴. Acheson a mai propus crearea unei agenții militare americano - britanice pentru a stimula și coordona eforturile de apărare ale statelor din zonă și pentru a crea stabilitate între statele arabe și Israel astfel încât Grecia, Turcia și Iran să poată folosi, în mod efectiv, forța de luptă dezvoltată de Statele Unite¹⁵. Generalul Marshall și JCS au aprobat ideea prevăzând - fapt cu care Departamentul de Stat s-a declarat de acord - ca respectiva coordonare a efortului militar grec și turc să se facă prin intermediul NATO, organizație la care ambele state erau doritoare să se alăture. De asemenea, Dean Acheson a accentuat, în convorbirile avute cu colegii de la Departamentul Apărării, asupra faptului că un aranjament de securitate ar putea determina Turcia să ia măsuri care se vor dovedi în avantajul militar al întregii coaliții antisovietice. Printre aceste măsuri se avea în vedere minarea

---

⁷ Dean Acheson, *Present at the Creation: my Years in the State Department*, New York, London, W. W. Norton, 1987, p. 562.

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem.*

Strâmtoarelor în timp de pace, acțiune preconizată de Departamentul Marinei de câteva luni, precum și folosirea bazelor aeriene din Turcia¹⁶.

În mai 1951 JCS a hotărât să treacă la extinderea angajamentelor Statelor Unite. Militarii au recunoscut rolul critic pe care Turcia îl putea avea în protejarea flancului sudic al Occidentului în Europa, în confruntarea cu un număr mare de trupe sovietice și în facilitarea apărării Mediteranei Orientale și Orientului Mijlociu. Dacă Uniunea Sovietică hotărâ să invadeze Turcia, prin Iran și Irak, iar Turcia opta pentru neutralitate, planificatorii militari recunoșteau că Occidentul ar avea mari dificultăți în închiderea Strâmtoarelor față de submarinele sovietice, în protejarea liniilor de comunicație ale NATO în Mediterana și în distrugerea flotei sovietice din Marea Neagră. Chiar mai deziluzionantă apărea perspectiva risipirii milioaneilor de dolari cheltuiți pe construirea de aerodromuri¹⁷. O poziție asemănătoare a adoptat și NSC^{*18}.

În același timp, Marea Britanie a continuat demersurile în vederea formării unei instituții de securitate, pentru Orientul Mijlociu. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv, atât Marea Britanie cât și Statele Unite au invitat Turcia și Egiptul să se alătore eforturilor de formare a *Comandamentului Orientului Mijlociu*¹⁹. Marea Britanie era interesată în formarea unei organizații de apărare care să cuprindă nu numai statele arabe ci și Israelul. Aranjamentele pentru apărare în Mediterana Orientală și Orientul Mijlociu erau, însă, destul de complicat de realizat. Guvernul de la Londra se opunea numirii unui american drept comandant NATO în Marea Mediterană. Pe de altă parte, JCS considera Flota a VI-a, condusă de amiralul Robert B. Carney, drept suport fundamental, în Sud, pentru apărarea Europei. Grecia și Turcia insistau să fie asociate în apărarea comună a NATO, nu în organizații regionale.

Turcia nu ar fi colaborat cu o organizație a Orientului Mijlociu dacă nu ar fi intrat în NATO. În situația în care Marea Britanie urma să aibă o comandă de rang egal cu cea a generalului Dwight Eisenhower (numit comandant suprem al forțelor NATO în decembrie 1950²⁰ - n. n.) Franța dorea și ea același lucru, ca o recunoaștere statului de putere navală. Winston Churchill era nemulțumit de decizia provizorie a Statelor Unite și Marii Britanii de a numi pe amiralul american William M. Fechteler, comandant Suprem Aliat în Atlantic. Având în

¹⁶ *Strategy, Diplomacy and the Cold War: the United States, Turkey and NATO, 1945 - 1952*, în *The Journal of American History*, vol. 71, nr. 4, March 1985, p. 823.

¹⁷ *Ibidem*.

* *National Security Council*, Consiliul de Securitate Națională.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Danqwart A. Rustow, *America's Forgotten Ally*, New York, Council of Foreign Relations, 1987, p. 91.

²⁰ Nelson Manfred Blake, Oscar Theodore Barck, *The United States in Its World Relations*, New York, McGraw - Hill Book Company Inc., 1960, p. 727.

vedere iminentele alegeri în Marea Britanie și prestigiul fostului Lord al Amiralității chestiunea a fost amânată pentru moment²¹.

În cele din urmă, la 8 septembrie, la Washington, s-a realizat un acord între britanici și americani. S-a decis formarea unui *Comandament Suprem Aliat al Orientului Mijlociu*, staționat la Cairo, ce includea ofițeri egipteni și era în subordinea unui Stat Major al Orientului Mijlociu. Bazele britanice din Egipt urmau să fie returnate acestei țări care le transfera comandamentului mai sus amintit, iar Egiptul urma să participe la operațiunile acestuia. Trupele britanice nealocate Comandamentului Suprem urmau să fie retrase imediat din Egipt; numărul rămas trebuia să fie stabilit de Comandament, în acord cu guvernul egiptean²². Din această perspectivă, Marea Britanie a prevăzut un rol cheie pentru Turcia în zonă. Factorii de decizie de la Londra au insistat ca orice plan de a include această țară în NATO să cuprindă condiția ca guvernul de la Ankara să coopereze în aranjamentele regionale din Orientul Mijlociu.

În timpul reuniunii Consiliului Atlanticului de Nord de la Ottawa, desfășurat între 15 și 20 septembrie, au avut loc dezbateri aprinse, pe problema aderării Greciei și Turciei, dar și cu trimiteri la implicațiile asupra Orientului Mijlociu. S-a reproșat că noțiunea *Atlanticul de Nord* a fost extinsă, în 1949, pentru a cuprinde Italia iar acum se încerca includerea Mediteranei Orientale, „o groapă cu șerpi”²³; „cum puteau țările din nordul Europei să își convingă popoarele că un atac împotriva Levantului trebuia interpretat ca un atac împotriva Scandinaviei sau Țărilor de Jos?”²⁴. În același timp, Marea Britanie dorea ca forțele turcești să fie plasate, în caz de război, sub comandă proprie, în Orientul Mijlociu (idee ce a fost reluată în perioada următoare). Statele Unite și-au declarat acordul cu condiția ca Turcia să accepte de bună voie o astfel de situație, nedorind să se asocieze unei încercări de coerciție. Conform lui George C. McGhee, reprezentantul turc la Ottawa i-a declarat ferm opoziția față de propunerea britanică²⁵.

Imediat după adoptarea deciziei privind aderarea celor două țări, ambasadorului american de la Ankara i s-a cerut, de către Departamentul de Stat, să transmită autorităților turce un mesaj, „care nu putea fi făcut public”²⁶, din partea președintelui Truman către președintele Bayar, în care se făcea referire la stabilirea unui *Comandament al Orientului Mijlociu* și la asumarea unui rol de către

---

²¹ Dean Acheson, *op. cit.*, p. 563.

²² *Ibidem*, p. 564.

²³ Dean Acheson, *op. cit.*, p. 570.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ George C. McGhee, *On the Frontline in the Cold War: An Ambassador Reports*, Westport, Praeger Publishers, 1997, p. 34.

²⁶ *Department of State, Telegram sent to American Embassy, Ankara*, în http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/nato/large/greece_turkey/..., p. 1.

Turcia, în urma discuțiilor pe care șeful JCS, generalul Omar Bradley, însoțit de omologi din Franța și Marea Britanie, ar urma să le poarte la Ankara.

Guvernul britanic dorea ca trupele turcești și grecești să fie puse sub comanda unui general propriu, cu o autoritate separată, ce se putea extinde la armatele altor state, viitoare participante la *Comandamentul Orientului Mijlociu*. Turcia, pe de altă parte, nu accepta ideea ca forțele sale să nu se afle sub comanda unui general american și să nu fie integrate armatei europene a NATO.

Pentru rezolvarea acestui impas, dar și pentru analizarea, la fața locului, a gradului de pregătire a Turciei și Greciei în vederea integrării depline, generalul Omar Bradley și ambasadorul Averell Harriman, însoțiți de mareșalul Sir William Slim și generalul Charles Lechéres au efectuat o vizită la Atena și Ankara, între 9 și 15 octombrie 1951. Generalul american a arătat, într-un raport ulterior că”[...]Turcia recunoaște necesitatea și promite să sprijine stabilirea unui Comandament al Orientului Mijlociu, care să includă și țări nemembre NATO[...]”spre sfârșitul convorbirilor a devenit evident că aversiunea Turciei față de considerarea sa ca o națiune a Orientului Mijlociu a rămas atât de puternică încât cei trei reprezentanți au căzut de acord să numească noua organizație *Comandamentul Mediteranei de Est* (subl. n)²⁷.

Așa cum rezultă din comunicatul oficial, comentariile presei și discuțiile ce au avut loc în mediile diplomatice, s-a discutat crearea unui *Comandament Militar al Orientului Mijlociu*, în care să fie invitat și Egiptul dar și alte state care și-au manifestat interesul în apărarea acestei zone cum ar fi Australia, Noua Zeelandă și Uniunea Sud - Africană²⁸.

Problema unei structuri militare a Orientului Mijlociu a căpătat alte semnificații, tot în octombrie 1951, când guvernul egiptean a respins apelul comun al Statelor Unite, Marii Britanii, Franței și Turciei de a participa la *Comandamentul Orientului Mijlociu*. La 6 octombrie, ministrul Afacerilor Externe britanic, Herbert Morrison, a comunicat guvernului egiptean că în câteva zile spera să pună în discuție noi propuneri de apărare. A doua zi executivul de la Cairo a trimis regelui Farouk (iar a treia zi Parlamentului) legislația prin care se abroga tratatul din 1936 și acordul de condominiu privind Sudanul din 1899. Totuși, propunerea privind formarea *Comandamentului Orientului Mijlociu* a fost prezentată pe 13 octombrie 1951. Primul ministru Nahas Pașa a respins-o fără să o citească. Peste două zile, Parlamentul a abrogat cele două tratate. Conform lui Dean Acheson „dacă a existat un copil născut mort politic, atunci acesta a fost. Dar *Foreign Office* nu a putut crede”²⁹ diplomația britanică traversând, în

²⁷ Omar N. Bradley, *Memorandum for the President*, în http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/nato/large/nato_develop..., p.1.

²⁸ J. C. Hurewitz, *Diplomacy in the Near East and Middle East: a Documentary Record*, Princeton, D. Van Nostrand, 1958 - 1960, p. 330.

²⁹ Dean Acheson, *op. cit.*, p. 564; vezi mai pe larg și Emanuel Ploeanu, *Opțiuni de securitate în Mediterana Orientală și Orientul Mijlociu între 1949 și 1952*, în *Istoria: Contribuții în căutarea unui mesaj. Profesorului Ion Stanciu, la împlinirea vârstei de 60 de*

cursul anului 1951, conform unor păreri, „o perioadă nefastă”, marcată printre altele și de reacția egipteană, umilitoare pentru fostul Imperiu³⁰. Propunerea unei comenzi Aliate a fost văzută de egipteni doar ca un camuflaj al unei ocupații continue³¹. Opinia publică arabă și-a demonstrat ostilitatea în a se asocia cu Marea Britanie, Franța și Turcia, (primele două foste Mari Puteri coloniale iar ultima aflată în relații de prietenie cu Israelul³²), căutând orice posibilitate de a se opune proiectatului organism militar³³. Iar Egiptul nu se temea de o amenințare sovietică directă³⁴.

Convorbirile în patru (Statele Unite, Marea Britanie, Franța și Turcia) au continuat, totuși, la 10 noiembrie 1951, concretizându-se într-o declarație comună adresată statelor Egipt, Siria³⁵, Liban, Irak, Arabia Saudită, Yemen, Israel și Transiordania în care se aprecia că „apărarea Orientului Mijlociu este vitală pentru lumea liberă și, protejarea ei împotriva unei agresiuni externe, poate fi asigurată numai prin cooperarea tuturor statelor interesate”³⁶. Pentru îndeplinirea acestui deziderat *Comandamentului Orientului Mijlociu*, un organism „integrat, nu național”, ar urma să aibă ca sarcină „în primul rând planificarea și furnizarea de asistență, sub forma consilierii și pregătirii[...]și dezvoltarea capacității fiecărui stat de a juca un rol pe măsură în asigurarea securității întregii zone împotriva unei agresiuni externe[...]” fără „a interveni în problemele și disputele ce puteau apare în zonă”³⁷. Asistența urma a fi acordată numai în urma solicitărilor venite din partea acestor state și, conform lui Anthony Eden, membrii urmau să se alăture individual și egal iar toate facilitățile acordate Comandamentului urmau să fie subiect al unui acord specific³⁸.

Față de declarația din 10 noiembrie 1951 a luat poziție și Uniunea Sovietică. La 24 noiembrie 1951, autoritățile de la Moscova au emis o notă

---

ani, Iulian Oncescu și Silviu Miloiu (coord.), Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005, p. 339 – 350.

³⁰ C. M. Woodhouse, *British Foreign Policy since the Second World War*, New York, Praeger Publishers, 1962, p. 39.

³¹ *Ibidem*.

³² Fusun Türkmen, *op. cit.*, p. 9.

³³ George S. Harris, *Troubled Alliance. Turkish American problems in Historical Perspective, 1945 - 1971*, Stanford, American Enterprise Institute for Public Policy Research, Hoover Institution on War, Revolution and Peace, 1976, p. 43.

³⁴ Fusun Türkmen, *op. cit.*, p. 9.

³⁵ În ceea ce privește această țară, Anthony Eden aprecia că Siria „nu se opunea țărilor anglo - saxone și nu avea nici puternice sentimente [favorabile]; de fapt, avea prea puține sentimente față de Uniunea Sovietică. Amenințarea unei agresiuni venea dinspre Israel” (*The Memoirs of Sir Anthony Eden. Full Circle*, - în continuare: *The Memoirs of Sir Anthony Eden...*, London, Cassell, 1960, p. 228).

³⁶ *Four Power Statement on the Middle East Command*, 10 November 1951, în J. C. Hurewitz, *op. cit.*, p. 331.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *The Memoirs of Sir Anthony Eden...*, p. 227.

diplomatică în care propunerile celor patru guverne erau calificate drept „o încercare de a atrage țările din Orientul Mijlociu în aranjamente militare ale blocului Atlantic agresiv”³⁹, asigurându-se posibilitatea unor „permanente interferențe în afacerile interne ale statelor Orientului Mijlociu și lipsirea de propria independență națională”⁴⁰ (sic!). În final, s-a afirmat de fapt adevărata temere, ce nu putea ignora apariția „acestor noi planuri agresive, exprimate în crearea Comandamentului Orientului Mijlociu, într-o zonă situată nu departe de frontierele Uniunii Sovietice”⁴¹. Replica americană a sosit la 18 decembrie 1951 și a pus accent pe caracterul *voluntar* al viitoarei organizații de apărare a Orientului Mijlociu, bazată pe dreptul la autoapărare prevăzut de articolul 51 al Cartei ONU., respingând categoric alegațiile din nota sovietică referitoare la intențiile *Comandamentului Orientului Mijlociu*⁴². În schimb, se făcea referire la faptul că „necesitatea acestor măsuri de cooperare a apărut din îngrijorarea produsă de actualele tensiuni ale situației mondiale, create de acțiunile sovietice agresive. Eforturile externe sovietice precum și cele subversive, îndreptate împotriva statelor din Orientul Mijlociu, nu contribuie la reducerea acestor tensiuni”⁴³. Mai mult, a fost adus în discuție chiar precedentul istoric al propunerilor din 25 noiembrie (corect 26 noiembrie, data primirii acestei note de către diplomatul german la Moscova și a transmiterii la Berlin⁴⁴ - n. n.) făcute de comisarul pentru Afacerile Externe al Uniunii Sovietice, Veaceslav M. Molotov către ambasadorul Germaniei la Moscova, von Schulenburg, în care „aria de la Sud de Batumi și Baku, în direcția Golfului Persic, este recunoscută ca centru al aspirațiilor Uniunii Sovietice”⁴⁵. Se considera, în nota americană, „în lumina atitudinii sovietice față de zona Orientului Mijlociu, după cel de-Al Doilea Război Mondial”⁴⁶ că „scopurile formulate de domnul Molotov în 1940 reprezintă (în continuare - n. n.) politica guvernului sovietic”⁴⁷.

³⁹ *Soviet – American Exchange of Notes on the Proposed Middle East Command: Soviet Note*, 24 November 1951, în J. C. Hurewitz, *op. cit.*, p. 332.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 333.

⁴¹ *Ibidem*; „Mă îndoiesc că în Egipt și Iran problema se vedea altfel”, avea să afirme Dean Acheson în memoriile sale (Dean Acheson, *op. cit.*, p. 565).

⁴² *Soviet – American Exchange of Notes on the Proposed Middle East Command: U. S. Reply*, 18 December 1951, în J. C. Hurewitz, *op. cit.*, p. 333 - 334.

⁴³ *Ibidem*, p. 334.

⁴⁴ *The German Ambassador in the Soviet Union (Schulenburg) to the German Foreign Office*, Moscow, November 26, 1940, No. 2362, *apud Nazi - Soviet Relations, 1939 - 1941. Documents from the Archives of the German Foreign Office*, edited by Raymond James Sontag and James Stuart Beddie, Department of State, 1948, p. 258.

⁴⁵ J. C. Hurewitz, *op. cit.*, p. 334; *The German Ambassador in the Soviet Union (Schulenburg) to the German Foreign Office*, Moscow, November 26, 1940, No. 2362, în *Ibidem*, p. 259; planificatorii de la Departamentul de Stat se foloseau astfel de argumentele istorice furnizate de publicarea, sub egida Departamentului de Stat, cu trei ani înaintea emiterii acestei note, a volumului de documente mai sus amintit.

⁴⁶ J. C. Hurewitz, *op. cit.*, p. 334.

⁴⁷ *Ibidem*.

Proiectul *Comandamentului Mediteranei Orientale/Orientului Mijlociu* a încercat să fie, respectând proporțiile, o instituție asemănătoare NATO, măcar în ceea ce privește coordonarea asigurării securității. Insistența britanică urmărea asigurarea continuității propriiei prezențe în zonă, în noile condiții postbelice, în care Marea Britanie trebuia să renunțe, treptat, la vechiul statut de Mare Putere imperială. Refuzul Egiptului a fost, în opinia noastră, simptomatic în această privință.

Pe de altă parte constatăm maniera interesantă în care a fost conectată problema aderării Turciei la NATO de mai sus menționatul proiect. Tot o propunere britanică, s-a încercat asocierea Turciei la o organizație de acest gen, chiar înainte de a obține calitatea de membru NATO. La rândul său, guvernul de la Ankara s-a folosit de această inițiativă ca un mijloc de a obține, o clipă mai devreme, calitatea de membru NATO, atrăgând atenția că eficiența participării sale ar fi mult sporită de prezența între membrii NATO. Turcia nu s-a opus, nici măcar după decizia de la Ottawa, acestei idei, deși a sugerat – cu succes – măcar schimbarea titulaturii noii instituții, pentru a evita asocierea, ideatică, cu zona Orientului Mijlociu. Turcia a continuat să susțină această inițiativă, până când aceasta și-a epuizat valențele. În ultimă instanță, opoziția statelor arabe, care nu au văzut în Uniunea Sovietică o amenințare suficient de mare pentru a intra într-o astfel de schemă de securitate care implica, în schimb, prezența Israelului, o oarecare lipsă de sprijin efectiv, din partea Statelor Unite, și interesul doar mimat al unor state precum Turcia au determinat prăbușirea unui proiect laudabil doar în teorie dar inaplicabil în practică.